

HELIKOPTERSKI DESANTI U TAKTIČKIM DEJSTVIMA

Savremenu borbu karakterišu, pored ostalog, i velika pokretljivost i manevarska sposobnost trupa. Da bi se što potpunije iskoristila ogromna vatrena moć sopstvenih nuklearnih oružja, a istovremeno smanjila efikasnost protivnika, neophodno je da se trupe kreću što brže i da za što kraće vreme savladaju znatna rastojanja.

Među tehničkim transportnim sredstvima koja omogućuju trupama da osetno povećaju manevarske mogućnosti i pokretljivost značajno mesto zauzimaju i helikopteri. Danas mogu ostvariti manevar u »tri dimenzije« ne samo vazdušnodesantne trupe već i »obična« pešadija, pri čemu su skala učestalosti i obim takvog manevara postali znatno širi.

Iskustva iz rata u Koreji, Vijetnamu i Alžiru, kao i zaključci sa vežbi i eksperimenata na poligonima, dali su mogućnost da se ocene sve negativne i pozitivne strane helikoptera, te je stvorena realna osnova za određivanje opštih principa njihove upotrebe kao sredstva za transport trupa na bojištu.

Vazdušni desant uopšte obuhvata prevoženje vazduhoplovima vazdušnodesantnih i trupa osposobljenih za vazdušni transport, njihovo iskrcavanje na deo protivnikove teritorije radi izvršenja određenog zadatka.

Prema načinu spuštanja, vazdušni desanti dele se na: padobranske, helikopterske, vazdušno-transportne i mešovite.

Helikopterski desant obuhvata ukrcavanje, prevoženje i iskrcavanje trupa pomoću helikoptera na prostoriju u vlasti protivnika, njeno zauzimanje da bi se sa nje ili na njoj preduzelo izvršenje određenog zadatka.

Osnovne karakteristike helikoptera kao vazdušnodesantnog sredstva. Helikopter kao vazdušnodesantno sredstvo u određenim borbenim situacijama ima niz prednosti nad ostalim sredstvima. Naime, transportni avion nije mogao da zadovolji operativne zahteve bojišta zbog potrebe za unapred pripremljenim letilištem. Međutim, bojištu mnogo više odgovara letelica sa vertikalnim poletanjem i sletanjem na ograničenim i nepripremljenim terenima. Velika manevarska sposobnost, pogodna konstrukcija koja omogućava lako utovarivanje i istovarivanje, kao i penjanje i iskrcavanje, zatim mogućnost lebdenja u željenoj tački u vazduhu, letenje na veoma malim visinama, korišćenje uzastopno — više puta — za izvršenje istog zadatka na malim odstojanjima, mogućnost korišćenja pri kritičnim meteorološkim uslovima, noću¹ i na teškom terenu, korišćenje u

¹ Radovi objavljeni poslednjih godina pružaju podatke o poboljšanju stabilnosti helikoptera, primeni i usavršavanju automatskih elektronskih sistema za stabilizaciju, kao i o stvaranju savršenih navigacionih instrumenata, što je uticalo na znatno povećanje mogućnosti instrumentalnog upravljanja letom helikoptera. (Vazduhoplovni glasnik br. 3/61.)

područjima sa izuzetnim klimama i slično — sve su to preimućstva helikoptera nad ostalim letelicama.

Ipak, treba se ograditi od krajnjih gledišta koja pridaju helikopterima gotovo »čudesne« kvalitete, jer oni imaju nedostatke, kao što su ograničena brzina² i dolet, predstavljaju veliki cilj, osetljivi su na vatru lovačke avijacije i lakog naoružanja svih vrsta, zbog buke se lako otkriva njihovo približavanje i prisustvo, nemaju dovoljnu nosivost, skupi su, a njihovo održavanje je otežano i komplikovano. Sve te osobine, i dobre i loše, neophodno je imati na umu da bi se sagledale mogućnosti njihove upotrebe u desantne svrhe.³ No, i pored navedenih slabosti helikopter je postao značajno tehničko borbeno sredstvo pa se, na primer, u većini armija i ne pomišlja na planiranje taktičkih vazdušnih desanata bez nje-gove upotrebe.

Cilj i mogućnosti primene helikopterskih desanata. Helikopterski desanti se prema cilju i zadatku mogu podeliti na taktičke i diverzione.

Taktički helikopterski desanti izvode se snagama četa — bataljon, a najviše do puka, i cilj im je — određeni efekat taktičkog značaja kojim se neposredno pomaže dejstvo jedinica KoV ili RM, tj. desanti se vrše u sadejstvu s tim jedinicama i rezultate njihovog dejstva one moraju pravovremeno iskoristiti.

Diverzioni helikopterski desanti izvode se manjim snagama, od odeljenja do voda, a najviše čete, da bi se postigao određeni efekat diver-

Taktičko-tehnički podaci	Laki	Srednji	Teški
Broj članova posade	1	2	2 — 3
D o l e t	80 — 450 km	250 — 650 km	250 — 800 km
Plafon leta (sa punim opterećenjem)	do 3.000 m	do 5.500 m	do 3.500 m
Plafon lebdenja (bez uticaja zemlje)	do 1.000 m	do 1.500 m	do 1.000 m
Plafon lebdenja (sa uticajem zemlje 3 m iznad nje)	Oko 50% veći od lebdenja bez uticaja zemlje		
Mogućnost nošenja korisnog tereta	do 4 vojnika	0,5 — 2 tone 6 — 15 vojn.	2 — 12 tona 20 — 80 vojn.

NAPOMENA: Minimalna površina zemljišta za poletanje i sletanje lakih helikoptera u ratu iznosi 30 x 20 m, a srednja 50 x 30 m (ne odnosi se na lebdenje). *Vojno delo* br. 6/62. god. članak general-majora Milije Stanišića »Helikopteri i partizanska dejstva.«

² Sa izvesnim tehničkim poboljšanjem neki helikopteri već sada postižu brzine preko 400 km na čas. (*Vazduhoplovni glasnik* br. 2/63 god. str. 246).

³ Prema taktičko-tehničkim osobinama, današnji helikopteri mogu se podeliti u tri grupe: lake, srednje i teške i njihove se osnovne karakteristike vide iz sledeće tablice:

zionog značaja. Obično se ne vrše u tesnom sadejstvu sa jedinicama KoV ili RM, već se njihov uticaj na dejstvo tih jedinica ispoljava posredno, odnosno posle izvesnog vremena (osobito ako se izvode u dubljoj pozadini neprijatelja).

Koristeći se postojećim prednostima koje ima helikopter u odnosu na ostala desantna sredstva (avione, jedrilice i padobrane)⁴, u većini armija se predviđa upotreba helikoptera za sve taktičke vazdušne desante u granicama njegovog taktičkog radijusa, što praktično znači najviše na dubinu 90 do 100 km protivnikove teritorije. S tim u vezi smatra se da će helikopterski desant biti sastavni i neophodni deo napadnih dejstava KoV u eventualnom ratu, mada njihova primena nije isključena ni u odbrambenim dejstvima. Po nekim shvatanjima oni će se koristiti prvenstveno kao manji taktički vazdušni desanti. Na to ukazuje iskustvo drugog svet-skog rata, kao i izloženost budućih desanata savremenim borbenim sredstvima. Pri određivanju dubine bacanja taktičkog vazdušnog desanta bitni činioci su da se obezbedi sadejstvo sa trupama na frontu, da dubina bude u granicama dometa dalekometne artiljerije i projektila malog dometa, kao i da ne prelazi dubinu dnevnog zadatka združene jedinice za čiji se račun vrši. Međutim, dubina bacanja helikopterskog desanta još uvek predstavlja sporno pitanje. Ona zavisi od mnogih činilaca od kojih su dva najvažnija: taktički uslovi i tehničke mogućnosti helikoptera.

Zbog pozitivnih osobina helikoptera, helikopterski desanti imaju niz prednosti u odnosu na vazdušne desante avionima i jedrilicama. Helikopteri obezbeđuju maksimalnu koncentraciju na mestu desanta i isključuju gubljenje vremena za njegovo prikupljanje, te je desant sposoban da dejstvuje čim se spusti. Organizacija izvođenja desanta traje kraće. Spuštanje se može izvršiti na svakom zemljištu (ako teren ne dozvoljava sletanje, vojnici se mogu iskrcati iskakanjem dok helikopter lebdi iznad zemlje, ili spuštanjem pomoću konopca). Vazdušnodesantna jedinica ne može se posle spuštanja padobranima opet dići sa tog terena, dok se helikopterski desant može ponovo ukrcati na letelicu. Padobranska jedinica, posle spuštanja, nije dovoljno pokretljiva, što nije slučaj sa helikopterskim desantom, jer se helikopteri mogu posle iskrcavanja pešadije upotrebiti za dalje prebacivanje njenih manjih delova. Osim toga, važno je da se za helikopterski desant može upotrebiti bilo koja jedinica, bez specijalne prethodne obuke.

Jedan od najvažnijih zadataka koji helikopteri mogu izvršiti za račun kopnene vojske svakako je prebacivanje vazdušnog desanta. Prema gledištima u stranim armijama, taktički zadaci helikopterskih desanata mogu biti vrlo različiti kao: zauzimanje rejonu neutralisanih sopstvenim atomskim oružjem pre nego što ih protivnik ponovo posedne; zauzimanje mostobrana pri forsiranju vodenih prepreka; zauzimanje rejonu razmeštaja baterija atomske artiljerije i uništavanje rampi za lansiranje taktičkih projektila i skladišta sa projektilima; zauzimanje važnih objekata u

⁴ U Britaniji je konstatovano da bi protivnička protivavionska odbrana, sa projektilima zemlja-vazduh, mogla u stvarnoj situaciji naneti strahovite gubitke transportnoj avijaciji. Polazeći od te postavke Britanci su razradili novu koncepciju prema kojoj će svi padobranici morati da izvrše preobuku i da se prilagode za dejstva sa helikoptera. (*Vazduhoplovni glasnik* br. 2/63. god. str. 239).

protivnikovoj odbrani pri savlađivanju teško pristupačnog terena; osvajanje važnih objekata i saobraćajnih čvorova u pozadini protivnikovog borbenog poretka i presecanje puteva za njegovo odstupanje; dezorganizacija rada protivnikove pozadine i sistema komandovanja; ojačanje trupa koje se bore u okruženju; učešće u napadnim dejstvima branioca, prvenstveno pri protivnapadu i sl.

Prema gledištima na Zapadu, helikopteri se neće moći koristiti na evropskim bojištima bez vazdušne nadmoći koja treba da bude utoliko veća ukoliko se povećava domet helikopterskih desanata. Pošto je, međutim, primena helikopterskih desanata mogućna ne samo u uslovima sopstvene prevlasti u vazduhu, nego i ravnoteže snaga pa i protivnikove operativne prevlasti u vazduhu, takva gledišta su jednostrana i neprihvatljiva.

No, sa taktičkog aspekta osnovni uslov za uspešno izvođenje desantnih dejstava biće sticanje i održavanje prevlasti u vazduhu u rejonu desanta i osiguranje bezbednosti helikoptera za vreme preleta nad protivnikovom teritorijom. Zavisno od dubine bacanja desanta, neophodno je da se stvori odgovarajući stepen taktičke prevlasti, ili da se koriste takvi uslovi koji smanjuju protivnikovu prevlast u vazduhu.

Helikopterski desanti bolje se od ostalih vazdušnih desanata koriste reljefom zemljišta radi izbegavanja lovaca i radarskog osmatranja, a lakše zaobilaze vatrene položaje protivavionske artiljerije i druga sredstva. Oni su u stanju da se spuste na teško pristupačna mesta kao što su planinski i šumski predeli, močvare, poplavljeni tereni i naseljena mesta, naročito noću. Spuštanje helikopterskih desanata u zoru zahteva manje vazduhoplovno obezbeđenje, te će verovatno češće biti korišćeno u ratu. Kad je maglovito i kišovito vreme i uopšte pri ograničenoj vidljivosti, pomoć avijacije nije potrebna. Treba očekivati da će se desanti i ubuduće spuštati na nepovoljne terene zbog izbegavanja brzog protivnikovog protivdejstva.

Dosadašnji helikopterski desanti u Koreji, Alžiru i sl. pokazuju da su zbog ograničenog akcionog radijusa helikoptera polazne osnove bile u neposrednoj blizini fronta, da su se upotrebljavale desetine ili nekoliko desetina helikoptera i da su ta dejstva imala taktički karakter. Njihova primena bila je vrlo efikasna i može se sa sigurnošću pretpostaviti da će i ubuduće helikopteri biti glavno sredstvo za izvođenje taktičkih vazdušnih desanata kako u sadejstvu sa operativnim tako i partizanskim i drugim jedinicama.

Iako nuklearni rat u svim fazama manevra predstavlja veću »pretnju« za vazdušnodesantne trupe u celini nego konvencionalni, ipak ih ne eliminiše iz upotrebe. Nuklearni rat je nametnuo rastresitost, pa i veću potrebu za desantima, ali je time porasla i neophodnost da se organizuju i sprovedu mere zaštite desanata, kao što su prevlast u vazduhu ili korišćenje noći, loših klimatskih uslova i reljefa zemljišta, maskiranje, obmane i sl. Pojava atomskog oružja uticala je na razvoj teoretskih razmatranja o upotrebi vazdušnodesantnih jedinica u eventualnom ratu, kao i na sam način izvršenja desanta.

Na Zapadu se ističe da su vazdušni desanti najosetljiviji na atomske udare u polaznim bazama, pri letu i neposredno pri spuštanju. To se posebno odnosi na krupnije vazdušnodesantne jedinice, za razliku od

trupa koje upotrebljavaju helikoptere. Ove poslednje se, zbog svojih poznatih osobina, mogu naći u dovoljno rastresitom poretku, s obzirom na to da ne zavise od uređenih letilišta. Pošto nuklearni rat prisiljava i protivničku stranu na rastresit borbeni poredak, situacija je povoljnija za bačeni vazdušni desant, posebno helikopterski, i odnos snaga na određenoj prostoriji biće obično za njega povoljniji nego u klasičnim uslovima.

Do pojave atomskog oružja smatralo se da zbog velike zasićenosti posednutog odbrambenog pojasa postoje veoma male mogućnosti za bacanje taktičkog vazdušnog desanta u dubinu braniočeve odbrane. U savremenim uslovima atomski udari će to omogućiti. Štaviše, helikopterski desant biće u stanju da prvi eksploatiše atomske udare posedaњem i držaњem tih reјona do dolaska jedinica s fronta. Time se omogućavaju brza eksploatacija atomskog udara i visok tempo napada. Slične zadatke dobijali su helikopterski desanti, na primer na nekim manevrima armija zapadnih zemalja.

Prema mišljenju nekih vojnih pisaca na Zapadu mogućno je da se helikopterski desant izbací direktno u kontaminiranu zonu gotovo neposredno posle atomske vazdušne eksplozije iznad reјona spuštanja desanta, koristeći vreme kad je protivnik dezorganizovan. Ali, pri tome je neophodno da jedinica odmah napusti reјon desanta i otpočne napad na objekat koji treba da zauzme ili pođe u susret vlastitim jedinicama koje napadaju.

Armije koje predviđaju sukob sa partizanskim jedinicama pripremaju u miru specijalne jedinice o čijem se sastavu, na osnovu već stečenih iskustava, a posebno iz rata u Alžiru, nalaze i grupe helikoptera. Među zadacima tih helikopterskih desanata važno mesto svakako će zauzeti i prepadi na manje jedinice, štabove i pozadinske ustanove. Mogućno je ubacivanje »lovačkih komandosa« — trupova — na slobodnu teritoriju ili iza položaja partizanskih jedinica. Helikopterski desanti posebno će se koristiti u fazi gonjenja za odsecanje odstupnice na pravcima povlačenja partizanskih snaga.

Sem toga, mogućnosti napadača da brzo interveniše rezervama u ulozi helikopterskih desanata, zahtevaju i veću brzinu dejstva partizanskih jedinica, a traže i niz odgovarajućih protivmera.

Načela upotrebe. Pri planiranju i organizovanju helikopterskih desanata treba se držati nekih osnovnih načela. Jedno od prvih je da se takvi desanti upotrebe samo kad je to neophodno i kad je obezbeđeno brzo pristizanje sadejstvujućih jedinica na mesto desanta, tj. kad je zadatak celishodan. Drugo načelo je da se vodi računa o iznenađenju koje se, pored ostalog, postiže obezbeđenjem tajnosti i brzinom izvođenja desanta po mestu i vremenu, što je važan element bezbednosti. Sledeće načelo zahteva da desantnim dejstvima prethodi temeljito izviđanje protivnikovog borbenog poretka i vatrenih sredstava na marš-ruti preleta i u reјonu sletanja. U vezi s tim je i načelo da je najcelishodnije odrediti marš-rutu preleta na neposednutim ili slabo branjenim pravcima, kao i da treba neutralisati vatrena sredstva koja ugrožavaju desant bilo na trasi preleta ili u reјonu sletanja. Ukoliko desant leti danju, neophodno je da ga štiti lovačka avijacija ili borbeni helikopteri. Jedno od važnih načela je da se obezbedi sadejstvo između komandanta desanta, komandanta

helikopterske grupe, predstavnika lovačke avijacije, protivavionske odbrane i komandanta jedinice koja nastupa s fronta. Ne treba izgubiti iz vida da je helikopterski desant kombinovana radnja koja zahteva tesnu saradnju kopnene vojske i vazduhoplovstva. Uspeh zavisi od tesne saradnje svih rodova na svim stepenima i od obučenosti posada i vazdušnodesantnih jedinica. Plan helikopterskog desanta razrađuje se saglasno zadatku i na osnovu odluke komandanta jedinice kopnene vojske za čiji se račun vrši.

Organizacijsko-formacijski sastav helikopterskih jedinica i gledišta nekih zemalja na njihove zadatke. Prema podacima iz raznih stručnih časopisa, armije tehnički razvijenih zemalja pridaju prvenstveni značaj razvoju i masovnijem uvođenju helikoptera u naoružanje, pošto i pitanju pokretljivosti poklanjaju izuzetnu pažnju. Prema pisanju zapadnih listova, na primer, u armijskoj avijaciji SAD bilo je 1962. godine dva puta više aviona nego helikoptera, dok će se ubuduće težiti da se taj odnos ne samo promeni u korist helikoptera već i osetno poveća. Slična orijentacija je i u Francuskoj⁵ i ostalim zemljama na Zapadu, zavisno od njihovih materijalnih mogućnosti. Za vreme rata u Alžiru Francuzi su imali »helikopterske grupe« jačine 6 transportnih helikoptera.

U pogledu organizacije helikopterskih jedinica i mesta helikoptera, postoje gotovo identični pogledi u svim zapadnim zemljama. Naime, smatra se da helikoptere treba »spustiti« što niže u organski sastav onih jedinica kojima će sadejstvovati ili obezbeđivati izvršenje njihovih zadataka. S obzirom na tehničke teškoće oko održavanja, smatra se normalnim da se glavne snage helikoptera nalaze u jedinicama ranga divizije, a u krajnjem slučaju brigade, i to u manjem broju. Također, zajedničko je gledište da je kopnena vojska glavni korisnik helikoptera i da ih najviše treba da bude u njenim jedinicama.

U svim armijama na Zapadu helikopteri su obično svrstani u avio čete ili eskadrile, kao i u bataljone armijske avijacije. Razlike koje postoje u pogledu broja letelica zavise od materijalno-finansijskih mogućnosti pojedinih zemalja, a manje od doktrinarnih shvatanja.

Tako, na primer, prema pisanju zapadnih vojnostručnih časopisa u armijama SAD postoje helikopterske jedinice ranga bataljona, koje mogu biti raznorodnog i jednorodnog sastava. Helikopteri su veće nosivosti i svaki je u stanju da prebaci odeljenje ili vod vojnika. U operacijama obično se pridaju nižim jedinicama. I pešadijske, oklopne i mehanizovane divizije raspolažu sličnim jedinicama koje imaju oko 100 helikoptera i nekoliko aviona. Jedan deo tih helikoptera pripada četi za vazdušno izviđanje oklopno-izviđačkog bataljona. Divizijska helikopterska jedinica može u jednoj turi da prebaci streljačku četu.

Prema francuskim listovima u sastavu francuskog ratnog vazduhoplovstva nalaze se teški helikopteri namenjeni isključivo za rad u korist kopnene vojske, tj. za obezbeđenje transporta i vazdušne desante. U divizijama su helikopteri svrstani u avio-eskadrile jačine do 30—40 aparata.

⁵ Buduća KoV u Francuskoj raspolažeće sa 900 helikoptera, od kojih izvestan broj transportnih, a vazduhoplovna jedinica za sadejstvo imaće 150 teških helikoptera (*Revue Militaire d'Information*, br. 341/62).

Za izvršenje naročitih zadataka, nižim jedinicama se mogu pridati posebne helikopterske grupe.

I u većini ostalih armija na Zapadu, u okviru ratnog vazduhoplovstva nalaze se helikopterske snage namenjene za sadejstvo s kopnenim vojskom, dok krupnije jedinice KoV, korpusi, divizije, a ponegde i brigade najčešće raspolažu, pored ostalog, i vlastitim, formacijskim, helikopterskim delovima.

Na osnovu dosadašnjih iskustava, na Zapadu su formirana sledeća gledanja: da je helikopter prevazišao dosadašnju ulogu (izviđanja, veza, laki transport, evakuacija ranjenika); da se savremeni helikopteri mogu uspešno upotrebiti kao transportno sredstvo za manevar i većim snagama; da se postavljanjem na helikoptere određenih oruđa dobija novo vatreno sredstvo koje će se moći efikasno koristiti u svim vidovima borbe u uskom sadejstvu s kopnenom vojskom; da je helikopter vrlo pogodno sredstvo u protivgeriljskim akcijama, za vatrenu podršku jedinica KoV i za desantne zadatke, pogotovo u taktičkim razmerama; da se korisne osobine helikoptera naročito ističu u borbenim dejstvima na planinskom zemljištu, na kojem, pored već pomenutih, može izvršavati i mnoge druge zadatke, kao izviđanje, održavanje veze, evakuacija i snabdevanje, olakšanje manevra rezervama, vertikalni manevar na manjim dubinama, pomoć u komandovanju itd.

Činjenica da se u većini armija na Zapadu, u sastavu nalaze i helikopteri za prenos trupa ukazuje, pored ostalog, i na težnju da divizija bude osposobljena za samostalne taktičke desante. Pošto su, međutim, potrebe za korišćenjem helikopterskih desanata u taktičkim uslovima povećane, često se pribegava i pridavanju helikoptera iz organskog sastava viših jedinica korpusima i divizijama. Istovremeno se bataljoni iz sastava divizija i pukova osposobljavaju za upotrebu pri manjim taktičkim vazдушnim desantima.

Dosadašnja iskustva. Radi ilustracije shvatanja o primeni helikoptera u praksi, dobro je navesti neke konkretne primere sa vežbi i manevara koji su objavljeni u stručnoj štampi jer se iz njih mogu u izvesnoj meri sagledati uloga i namena helikopterskih desanata i izvući izvesni zaključci i iskustva.

U jednoj vežbi pešadijska divizija je napadala na pomoćnom pravcu korpusa, na frontu širine oko 20 km, uz dubinu opšteg zadatka oko 35 km, a dnevnog 20 — 25 km. Prosečan tempo napada u toku dana iznosio je oko 1 km na čas.

Prilikom uvođenja II ešelona, komandant divizije je odlučio da spusti i helikopterski desant na dubinu od oko 15 km od linije uvođenja II ešelona. Desant je bio jačine jedne streljačke čete, a zadatak mu je bio da zauzme dominantne visove i olakša izvršenje zadatka II ešelonu. Tempo napada pri uvođenju povećan je na 2 km na čas.

U jednoj drugoj vežbi puk je napadao na slabo posednut položaj ispred kojeg je bila reka. Komandant puka je odlučio da uputi helikoptersko-desantni bataljon kojim će blokirati pravce pozadi položaja i onemogućiti neprijatelju da dovede pojačanja, a da sa nepotpunim pukom forsira reku. Po izvršenju zadatka helikoptersko-desantni bataljon spaja se sa glavninom puka.

U jednom članku navodi se da su vršeni vazdušni desanti snagama od voda do borbene grupe, da bi sadejstvovala glavnim snagama korpusa pri forsiranju veće vodene prepreke zauzimanjem mostobrana na njenoj drugoj obali i onemogućavanjem prilaza protivnikovih rezervi iz dubine.

Razmatrajući ulogu, mesto i razmere helikopterskih desanata na raznim vežbama, kao i na osnovu iskustava iz Koreje i Alžira, vidi se da su mišljenja o njima podeljena. Dok jedni teoretičari zastupaju mišljenje o mogućnim »helikopterskim operacijama«, drugi su vrlo skeptični. Međutim, ta razmatranja se odnose na desante većih razmera koji treba da dopune koncepcije velikih sila o upotrebi vazdušnih desanata, dok su za manje zemlje koje vode samostalnu politiku taktički helikopterski desanti naročito pogodni u borbi na brdskom i srednje planinskom zemljištu u sadejstvu bilo sa operativnim, bilo sa diverzantskim, partizanskim i drugim jedinicama, ili da dejstvuju za njihove potrebe. Nesumnjivo je da su tzv. »helikopterske operacije« mogućne, s obzirom na stalno usavršavanje — poboljšavanje performansi-helikoptera, kao i pogodnosti koje iz toga proističu za eventualne helikopterske desante većih razmera. To se može zaključiti i na osnovu perspektivnih planova razvoja helikopterskih jedinica nekih zemalja. Međutim, treba istaći da će ipak osnovna namena helikopterskih desanata i kod najrazvijenijih zemalja biti u okviru taktičkih dejstava kopnene vojske, odnosno ratne mornarice.

U najviše slučajeva helikopterski desant se u okviru dejstva divizije i nižih jedinica angažuje za ostvarenje mostobrana na suprotnoj obali reke, za zauzimanje dominantnih visova — položaja, raskrsnica i taktički značajnih rejonu da bi se olakšao prodor snaga s fronta i sprečio pridolazak i intervencija protivnikovih rezervi, kao i da bi se dezorganizovali njegovo komandovanje i pozadina.

Iskustva pokazuju da se desant obično baca početkom napada, odnosno pri uvođenju II ešelona divizije ili puka, te se vremenski sinhronizuje. Veličina desanta zavisi od dubine u koju se baca, jačine protivnikovih snaga na objektu koji treba da zauzme, i vremena potrebnog jedinicama s fronta da se blagovremeno spoje sa desantom. Na jačinu desanta također utiče zahtev da može samostalno i uspešno voditi borbu do spajanja sa snagama s fronta. To se vreme za četv, odnosno bataljon, kreće od jednog do nekoliko časova.

Dubina spuštanja vazdušnog desanta u okviru divizije kreće se od 10 do 30 km zavisno od jačine desanta. Uglavnom, desanti se spuštaju u okviru prvog pojasa protivnikove odbrane, dok diverzantski helikopterski desanti mogu biti u većoj dubini. Najbolji rezultati se postižu ako se spušta više grupa na međusobnom udaljenju od po nekoliko kilometara, a posebno ako se koristi noć u cilju iznenađenja. Ako se desant baca za potrebe puka dubina je manja.

Bliži zadatak helikopterskog desanta može da bude zauzimanje rejonu spuštanja (iskrcavanje) i uništenje protivnika koji se tu nalazi, a sledeći će obično predstavljati cilj radi kojeg je izbačen helikopterski desant.

Desanti uopšte, pa i helikopterski, mogu se upotrebiti sa nuklearnom podrškom ili bez nje. Ako su protivnikove snage u rejonu koji treba zauzeti jače, neutrališu se atomskim udarom, a zatim se baca desant pri čemu se koristi pometnja koju je izazvala atomska eksplozija. Po zauzi-

manju tog rejonu ili njegovog dela desant ima zadatak da ga uporno drži sve do spajanja sa jedinicama s fronta. Posle toga celishodno ga je radi popune i odmora povući u rezervu.

Helikopterski desanti mogu se pri izvođenju operacija kombinovati sa desantima koji se prebacuju avionima i drugim letelicama, te u tom slučaju i helikopterski desant može imati operativni značaj.

Perspektive i mogućnosti upotrebe helikopterskih desanata u raznim vidovima borbenih dejstava. Pošto helikopterski desanti predstavljaju — kao i ostali vazdušni desanti — napadne snage jedne armije, upotrebljavaju se prvenstveno u napadnim dejstvima. Tu pre svega spada zauzimanje rejonu neutralisanih sopstvenim atomskim oružjem. Za taj zadatak može se u sastavu puka odnosno divizije upotrebiti helikopterski desant jačine čete do bataljona. Pored zauzimanja rejonu koji je neutralisan atomskom eksplozijom i sprečavanja da ga protivnik ponovno posedne, jedinice spuštene u taj rejon ili iza njega mogu dobiti i ove zadatke: da zauzmu važne taktičko-topografske rejone u odbrambenoj zoni koji se nalaze van rejonu atomske eksplozije na pravcima nastupanja snaga s fronta; da zauzmu važne objekte (saobraćajne čvorove, tesnace, prevoje, mostove) i zatvore odstupnice na putevima ka protivnikovoj pozadini; da dezorganizuju komandovanje i rad pozadine u dubini braniočevog borbenog poretka i sl.

Desant se spušta u rejon atomske eksplozije samo kad se ne može spustiti van rejonu dometa radioaktivnog zračenja. Pa i tada se spušta ne manje od 30⁰ do 40⁰ metara od nulte tačke, i to ako je eksplozija u vazduhu izvršena na visini većoj od 300 metara, jer se tada prašina radioaktivnog oblaka, zavisno od jačine vetra, razilazi posle 15—20—40 minuta.

Spuštanju desanta prethodi radiološko izviđanje koje se vrši pomoću helikoptera. Ljudstvo je obezbeđeno potrebnim sredstvima ABH-zaštite i po iskrcavanju zauzima odgovarajući borbeni poredak, te dejstvuje brzo i odlučno sa težnjom da što pre izađe iz radioaktivnog rejonu.

Zauzimanjem rejonu atomske eksplozije pristupa se uništenju braniočevih odvojenih snaga i sredstava u tom rejonu. Zauzimaju se i pogodne tačke da bi se sprečila intervencija braniočevih rezervi iz dubine i sa krila, jer to omogućava brži tempo nastupanja snaga s fronta.

Pri bacanju van rejonu atomske eksplozije, desant se iskrcava neposredno posle eksplozije, na odstojanju 1,5 — 3 km od nulte tačke.

Marš-ruta preleta helikoptera određuje se preko rejonu koji su neutralisani atomskim eksplozijama. Time je desant bolje obezbeđen od dejstva braniočeve protivavionske artiljerije i ostalih vatrenih sredstava.

Ako se desant spušta na maloj dubini, potrebno je da za vreme iskrcavanja, ako i posle, za vreme dejstva, održava usku vezu sa artiljerijom na frontu koja, na zahtev komandanta desanta, neutrališe pokazane otporne tačke.

Kad je reč o zauzimanju mostobrana i prelaza pri forsiranju vodernih prepreka, desant se spušta početkom ili u toku izvođenja napada, što zavisi od dubine zadatka, jačine desantnih snaga, jačine snaga koje napadaju s fronta, širine vodene prepreke, jačine protivnika na objektu koji

treba zauzeti i sl. Spuštanje desanta istovremeno sa početkom ili u toku izvođenja napada, vrši se u cilju zauzimanja mostobrana i prelaza na vodenoj prepreci koja se nalazi u dubini glavnog pojasa odbrane ili neposredno iza njega.

Ukoliko protivnik nije poseo vodenu prepreku, jedinice se iskrcavaju neposredno u rejon mostobrana, i to ili samo na jednoj ili na obe obale vodene prepreke. Spuštanje na obe obale je korisnije ako se u rejonu spuštanja nalaze prelazi, jer to doprinosi bržem zauzimanju prelaza, a protivniku se onemogućava da ih uništi.

Ako je branilac blagovremeno poseo vodenu prepreku i organizovao odbranu prelaza, rejoni spuštanja biraju se na krilima jedinica koje se brane, a zatim se brzim i istovremenim dejstvom iz pozadine i s krila zauzimaju prelazi, osvaja i utvrđuje mostobran. Pri tome se snage desanta dele i usmeravaju na obe obale vodene prepreke. Cilj im je da jednovremeno zauzmu prelaze i ostale važnije otporne tačke. Koriste se i specijalne grupe za uništavanje posada branjenih prelaza. Jače snage i sredstva angažuju se na onoj obali sa čije strane se očekuje aktivnije braniočevu protivdejstvo. Po zauzimanju prelaza desant organizuje kružnu odbranu po grupnom sistemu na obe strane vodene prepreke, uspostavlja vatrenu vezu između grupa i istura borbenu obezbeđenje.

Ako prelaza nema, desant može, pored zauzimanja mostobrana, da ima zadatak da ih izgradi do izlaska vlastitih trupa. U tom slučaju se ojačava specijalnim inženjerskim jedinicama sa potrebnim sredstvima koja se doturaju također pomoću helikoptera.

Jedan od zadataka helikopterskog desanta u napadnim dejstvima je zauzimanje rejona razmeštanja baterija atomske artiljerije i uništavanje rampi za lansiranje taktičkih projektila i skladišta sa projektilima koji su razmešteni u taktičkoj zoni odbrane neprijatelja. Za taj zadatak određuje se desant od voda do čete, najviše do bataljona, sa potrebnim ojačanjima (izviđačima, pionirima, ABH-jedinicama i sličnim), opremom za pravljenje prolaza u minskim poljima, kao i potrebnim vatrenim sredstvima.

U takvom napadu najbolji se rezultati postižu kad je rejon iskrcavanja neposredno u rejonu dejstva, jer desantna jedinica može da najbrže priđe objektu napada.

Desant se blagovremeno deli na borbene grupe koje su osposobljene za samostalno dejstvo sa određenom namenom. To su: izviđačka grupa, grupa za ABH-izviđanje, grupa za uništenje atomskih oruđa, grupa za uništenje skladišta atomskih projektila, grupa za uništenje KM i transportnih sredstava i sl. Njihovi zadaci, način i sredstva za izvršenje blagovremeno se preciziraju.

Helikopterski desanti mogu se iskoristiti i za zauzimanje važnijih odbrambenih objekata i saobraćajnih čvorova u pozadini braniočevog borbenog poretka. Tada im je cilj da ih drže do dolaska glavnih snaga s fronta, da preseku odstupne puteve kojima se povlače protivnikove jedinice, kako i da određene objekte unište. Po zauzimanju predviđenih objekata organizuje se kružna odbrana sa osloncem na sistem otpornih tačaka. Glavnu pažnju posvećuje desant pravcima kojima može da naiđe protivnik. Na prilazima objektu postavljaju se inženjerske prepreke i

organizuju zasede, a ako se desant mora pod pritiskom povući, uništava i objekt.

Cilj desanta na železničke čvorove i stanice je da se dezorganizuje protivnikov železnički saobraćaj. To se može postići uništavanjem železničkog parka i uređaja ili osvajanjem čvora i njegovim obezbeđenjem od uništenja. Međutim, i pri zauzimanju železničkog čvora da bi se držao do dolaska sopstvenih trupa i da bi se sačuvali objekti i uređaji, moraju se izvršiti sve pripreme za njihovo uništenje u slučaju intervencije jačih braniočevih snaga.

Ako je cilj desanta da dezorganizuje komandovanje i rad pozadine, može se iskrcati pre ili za vreme trajanja napada. Sletišta se načelno biraju blizu objekta dejstva desanta, što zavisi od zadatka, udaljenosti tog objekta i jačine braniočevih snaga na njemu.

Komandovanje se dezorganizuje zauzimanjem i uništavanjem komandnih mesta, centara veze, transportnih sredstava i ostalih elemenata komandovanja, imajući pri planiranju i izvršavanju zadataka u vidu mere protivdesantne odbrane, kojima se u savremenim uslovima baš kod takvih objekata pridaje poseban značaj.

Dezorganizovanje rada pozadine postiže se zauzimanjem ili uništenjem odgovarajućeg dela komandnog mesta pozadinskih ešelona, skladišta materijalnih baza, stanica za snabdevanje, transportnih sredstava i mostova na putevima koji vode do rejona razmeštaja pozadinskih jedinica i ustanova. S obzirom na dubinu razmeštaja svi ti objekti mogu doći pod udar helikopterskih desanata. Prioritet se, po iskrcavanju, daje načelno uništavanju komandnih mesta pozadine i svih sredstava veze, zatim goriva i municije itd. No, desant može dobiti i zadatak da skladišta goriva i municije zauzme i sačuva do dolaska snaga s fronta. On tada istura borbena obezbeđenje odgovarajuće jačine, a mostove i tesnace, kao i druge uske prolaze, minira i zaprečava da bi što bolje obezbedio svoja dejstva u rejonu pozadinskih jedinica i ustanova.

Naročito važne i značajne zadatke mogu da izvrše helikopterski desanti na planinskom zemljištu i u šumi, kao i pri obilasku i gonjenju protivnikovih snaga.

U gonjenju, helikopterski desanti mogu da budu upotrebljeni u cilju presecanja pravaca protivnikovog odstupanja, da bi obezbedili jedinica-ma s fronta da ga stignu, preteknu i razbiju. U momentu prelaska u gonjenje osnovni zadatak desanta je da dezorganizuje plansko povlačenje protivnika i da učestvuje u okruživanju i uništavanju njegovih trupa. Dejstvujući kao prednji odred sopstvenih jedinica, desant može da vrši paralelno gonjenje u sadejstvu sa snagama s fronta, da zauzima raskrsnice na putevima povlačenja, mostove, međupoložaje, kao i da uništava komandna mesta i pojedinačne protivnikove grupe.

Drugi svetski rat je potvrdio da uspeh gonjenja zavisi u prvom redu od sposobnosti gonioca da se brže kreće od branioca koji odstupa. Ova borbena radnja nije ranije bila toliko osetljiva za partizanske jedinice kao i za trupe na frontu, izuzev kad su dejstvovala na terenu sa veoma razvijenom komunikacijskom mrežom. Međutim, primenom helikoptera napadač ima veće izgleda za uspešno organizovanje i izvođenje gonjenja i partizanskih jedinica, jer ih helikopteri mogu uspešno da pretiču.

Radi sprečavanja protivnikovog odstupanja neophodno je zauzeti one objekte koje on ne može obići, kao što su: tesnaci, prelazi preko reka, prevoji i sl.

Pri predviđanju borbe u susretu, za zauzimanje pogodnih položaja može komandant divizije ili puka upotrebiti i helikopterski desant koji je u stanju da blagovremeno stigne i posedne položaj, posebno na teže pristupačnom zemljištu.

Sve što je rečeno očito potvrđuje da je helikopterski desant u napadu postao značajno sredstvo u rukama komandanta, kojim može da se iznenadno udari tamo gde branilac to najmanje želi.

U odbrambenim dejstvima helikopterski desanti se mogu koristiti još pre početka napada za izviđanje i onemogućavanje planskog pregrupisanja napadačevih snaga i sredstava. Za to će svakako biti najpogodniji desanti u cilju diverzije koji će načelno koristiti noć i slabije klimatske uslove radi uspešnijeg izvršenja zadatka.

U toku izvođenja odbrane branilac može da baci desant da bi sprečio okruženje vlastitih delova. On to postiže zauzimanjem i čvrstim držanjem onih rejona preko kojih treba da odstuje njegove snage, čime onemogućuje napadaču da ga obide.

Ako je napadač uspeo da okruži braniočeve delove, desant ukazuje pomoć okruženim jedinicama u cilju deblokiranja, sprečavanja podilaska protivnikovih rezervi i zauzimanja pogodnih linija za susretnu borbu. Spuštanjem desanta branilac može pokušati da odseče najistureniju i od glavnih snaga odvojenu napadačevu grupu — jedinicu, da uništi protivnikova vatrena sredstva, zauzme važne rejone ili linije na pravcu predviđenog protivnapada i da dejstvuje po pozadini i komunikacijama.

Iako su braniočeve mogućnosti ograničene s obzirom na dovoljno gust i dubok raspored napadača, ipak je u celini mogućna dosta široka primena helikopterskog desanta i u ovom vidu borbe, a posebno na jako ispresecanom terenu, kad napadač nužno dejstvuje na širokom frontu i često po odvojenim pravcima. Pri tome se nailazi na mnoge tipične teškoće koje proizilaze iz samog karaktera odbrambenih dejstava. Na njihovo ublažavanje utiče, međutim, to što rejon izbacivanja — spuštanja — može ceo sastav desanta unapred veoma detaljno izvideti, pa čak i delimično pripremiti u inženjerskom pogledu. Zatim, desant može računati na podršku artiljerije sopstvenih trupa koje dejstvuju na tom pravcu, što povećava upornost njegove borbe u okruženju.

Na kraju, može se još jednom istaći da se u savremenim uslovima manevarske mogućnosti armije povećavaju pokretljivošću, čemu mnogo doprinose vazdušnodesantne jedinice. Primena helikopterskih desanata, zbog određenih preimućstava, imaće u budućnosti verovatno još veći značaj, posebno u domenu taktičkih dejstava jedinica.

Koliki se značaj pridaje ovom pitanju najbolje se vidi po tome što gotovo sve armije predviđaju osetno povećanje helikopterskih jedinica, a u njihovom sklopu i povećanje transportnih helikoptera za prenos trupa. S tim u vezi je i koncepcija o integraciji helikopterskih jedinica u kopnenu vojsku i njihovo spuštanje što niže — najčešće sve do divizije.

Pukovnik

Ante DAMIĆ